

ÝAŞLARYŇ

YLMY WE TEHNIKASY

2
2023

**ÝAŞLARYŇ YLMY WE TEHNIKASY
SCIENCE AND TECHNOLOGY OF YOUTH
НАУКА И ТЕХНИКА МОЛОДЁЖИ**

*Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň
ylmy-köpçülikleýin elektron žurnaly*

Aşgabat
“Ylym” neşirýaty
2023

A. Ussaýewa

DURNUKLY ÖSÜŞIŇ MAKSATLARYNA ÝETMEKDE DIALOGYŇ ORNY

Dünýäniň çalt depginler bilen özgermegi, täze ýagdaýlaryň yzygiderli peýda bolmagy halkara gatnaşyklaryna özüniň täsirini ýetirýär, şol sanda Birleşen Milletler Guramasynyň agzasy, dünýä döwletleri bilen ikitaraplaýyn hem-de köptaraplaýyn esasy dostlukly, deňhukukly, özara peýdaly işjeň gatnaşyklary we hyzmatdaşlygy alyp barýan täze, has kämil dünýä tertibiniň emele gelmegine özüniň saldamly goşandyny goşýan Bitarap Türkmenistanyň bähbitleri bilen hem galtaşýar [1].

Dünýäde adamzat ykbalynyň ýagty geljegi üçin beýik işleri durmuşa geçirýän, adam hakdaky aladany ähli zatdan ileri tutýan, dünýäde ösüş arkaly parahatsöýüjilikli umumadamzat ýörelgeleri amal edýän ýurdumyzyň halkara gatnaşyklardaky ornuny pugtalandyrmakda, dünýäniň ösen döwletleri bilen dost-doganlyk gatnaşyklaryny dabaralandyrmakda beýik işler alnyp barylýar.

Türkmenistanyň daşary-syýasy işleriniň esasy maksatlary ýurdumyzyň howpsuzlygynyň ygtybarly toplumlaýyn ulgamyny üpjün etmek, onuň Garaşsyzlygyny, özygtyýarlylygyny we çäkleriniň bitewiligini gorap saklamak hem-de berkitmek bolup durýar. Şeýle hem uzak möhletli parahatçylygy, strategik durnuklylygy we howpsuzlygy halkara hukugynyň hem-de Birleşen Milletler Guramasynyň Tertipnamasynyň umumylykda ykrar edilen kadalary esasynda üpjün etmekde halkara bileleşiginiň tagallalaryna işjeň ýardam bermegini yzygiderli dowam edýär [2].

Milli Liderimiz tarapyndan ilkinji gezek öňe sürülen “Dialog-parahatçylygyň kepili” atly başlangyç Durnukly ösüş maksatlaryna ýetmek boýunça bilelikdäki işleri halkara gatnaşyklarynda täze filosofiýasyny ilerletmek babatda möhüm başlangyçlaryň biri boldy. Bu işler babatynda geçirilen maslahatlaryň biri hem 2022-nji ýylyň 22-nji fewralynda ÝUNESKO-nyň işleri barada Türkmenistanyň Milli toparynyň Sekretariatynyň guramagynda Gahryman Arkadagymyz tarapyndan öňe sürülen “Dialog-parahatçylygyň kepili” diýlip atlandyrylýan häzirki zaman halkara gatnaşyklarynyň täze filosofiýasyny döretmek baradaky başlangyjynyň ýurdumyzyň jemgyýetçilik durmuşyndaky ähmiýetini çuňlaşdyrmaga hem-de Milli Liderimiziň parahatçylyk senasyny giňişleýin wagyz etmäge bagyşlanyp, “Dialog-parahatçylygyň kepili” atly onlaýn maslahaty geçirildi. Halkara parahatçylyk we ynanyşmak forumynda Türkmen gatnaşyklarynda täze filosofiýasyny ilerletmek babatda möhüm başlangyç bilen çykyş etdi. Bu başlangyç halkara bileleşiginiň dünýäniň halklarynyň parahatçylykly, ynanyşmak esasynda ýaşamagynyň düp-temlerini pugtalandyrmak, halkara

gatnaşyklarda parahatçylyk we ynanyşmak medeniýetiniň ählumumy berkarar bolmagy ugrundaky tagallalarynyň birleşdirilmegini maksat edinýär.

Parahatçylygyň we ynanyşmagyň medeniýetini ilerletmekde, jeddeleri parahatçylyk ýoly bilen kadalaşdyrmakda, gapma-garşylyklaryň önüni almakda hem-de kadalaşdyrmakda bitarap döwletleriň mümkinçiliklerinden doly derejede peýdalanmak foruma gatnaşyjy tarapyndan maslahat berildi. Hakykatdan hem, häzirki çylşyrymly döwürde ynanyşmagyň parahatçylygyň möhüm guraly bolup durýandygyny belläp geçmelidir. Özüniň daşary syýasatyny hemişelik Bitaraplyk ýörelgeleri esasynda alyp barýan döwletimiz dünýäniň islendik gyzyklanma bildirýän döwletleri bilen özara bähbitli gatnaşyklary ösdürmek ugrunda giň tagallalar edýär. Paýtagtymyza “Parahatçylyk we ynanyşmak syýasaty – halkara howpsuzlygyň, durnuklylygyň we ösüşiň binýady” ady bilen geçirilen halkara maslahatyň dowamynda kabul edilen çözümler, gol çekilen resminamalar Garaşsyz, Bitarap Türkmenistanyň sebit we ählumumy möçberde parahatçylygyň, asudalygyň, howpsuzlygyň hem-de durnukly ösüşiň üpjün edilmegine mynasyp goşant goşýandygynyň nobatdaky beýanyna öwrüldi. Onda üstümizdäki ýylyň 21-nji iýulynda Gyrgyz Respublikasynda geçirilen Merkezi Aziýanyň döwlet Baştutanlarynyň dördünji konsultatiw duşuşygynda Arkadagly Serdarymyzyň häzirki wagtda Türkmenistanyň BMG-de 2023-nji ýyly halkara derejede “Dialog – parahatçylygyň kepili” diýip yglan etmek hem-de BMG-niň Baş Assambleýasynyň “Merkezi Aziýada parahatçylyk we ynanyşmak zolagy” atly Kararnamalaryny işläp taýýarlaýandygy barada bellemegi, sebitiň diňe bir yklymyň çäklerinde däl, eýsem, ählumumy ösüşde hem barha artýan ornuny nazara almak bilen, ýurdumyzyň özara gatnaşyklaryň wajyp meselelerini çözmäge toplumlaýyn, deňagramly çemeleşýändiginiň nobatdaky güwäsi bolup durýar.

Dünýä jemgyýetçiliginde ynanyşmak hem-de dialog – parahatçylygyň esasy guraly bolup durýar. Muňa ýokary baha berýän halkara we sebit guramalaryň wekilleri ynanyşmak hem-de dialog bilen dünýä döwletleriniň arasynda özara ynanyş döreýändigini, onuň hem birek-birege hormat goýmak, deňhukuklylyk esasyndaky gatnaşyklaryň ösdürilmegine goşant bolup durýandygyny nygtaýarlar.

Döwletimiziň ynanyşmagyň we parahatçylygyň höküm sürmegi babatda öňe sürýän halkara başlangyçlary esasynda halkara abraýy has-da belende galýar. Şonuň netijesinde bolsa ýurdumyza iri halkara forumlar hem-de sammitler guralýar.

Häzirki wagtda dowam edýän dürli syýasy wakalaryň çözgüdi ynanyşmak hem-de dialog arkaly parahatçylygy pugtalandyrmak dünýä jemgyýetçiliginde esasy gurala öwürülýär. Muňa ýokary baha berýän halkara we sebit guramalaryň wekilleri ynanyşmak hem-de dialog bilen dünýä döwletleriniň arasynda özara ynanyş döreýändigini, onuň hem birek-birege hormat goýmak, deňhukuklylyk esasyndaky gatnaşyklaryň ösdürilmegine goşant bolup durýandygyny nygtaýarlar.

BMG we onuň Türkmenistandaky hyzmatdaşlary ýurdumyzyň hem-de dünýä ýüzüniň adamlarynyň ösüş we parahatçylyk babatynda ýüzbe-ýüz gelýän esasy meselelerini çözmäge gönükdirilen 17 sany biri-birine bagly, tutanýerli maksatlar bolan Durnukly Ösüş Maksatlaryna ýetmekde ygtybarly hyzmatdaşlygy alyp barýar. Şu işlerden ugur alyp häzirki döwürde ýer ýüzünde bolýan jeddeleri parahatçylykly we abadançylykly ýollar arkaly çözmegiň uly ähmiýete eýe boljakdygy aýdyň subutnamadyr.

Türkmenistan ählumumy durnukly ösüşi nazarlaýar hem-de oňa ýardam bermekden ugur alýar. Ýurdumyzyň içeri we daşary syýasatyna 2030-nji ýyla çenli Durnukly ösüş maksatlaryny özünde jemleýän ählumumy Gün tertibine möhüm orun degişlidir. Watanymyz durnukly ösüşi üpjün etmekde ählumumy kuwwatly ykdysady ösüşi gazanmaga, söwda diplomatiýasyny giňeltmäge, energiýa serişdelerini üstaşyr geçirmäge, durnukly ulag ulgamyny we onuň kämil infrastrukturasy kemala getirmäge, ekologiýany gorap saklamaga hem-de bar bolan geosyýasy we geoykdysady mümkinçiliklerini gönükdirmäge çalyşýar. Bu ugurda daşary ýurtlar hem-de halkara guramalar bilen hyzmatdaşlyk has-da ösdürilýär [3].

Halkara parahatçylyk we ynanyşmak forumynda Türkmenistanyň Prezidenti parahatçylygy, howpsuzlygy hem-de durnuklylygy pugtalandyrmak, şeýlelikde, ýaşlaryň parahatçylyk, ynanyşmak, habarlylyk, açyklyk, inklýuziwlik we özara hormatlamak ýaly gymmatlyklara düşünmegini çuňlaşdyrmak maksady bilen, olaryň parahatçylygyň medeniýetini höweslendirmäge gatnaşmagyny üpjün etmek üçin degişli gurallaryň döredilmeginiň zerurlygyndan ugur alýarys.

Bir söz bilen aýdanymyzda şeýle möhüm ähmiýetli başlangyçlary öňe sürýän Gahryman Arkadagymyzyň “Dialog – parahatçylygyň kepili” atly filosofiýasy özünde çuňňur many-mazmuny jemlemek bilen dünýä halklarynyň has-da jebisleşmegine, birek-birege ynamy güýçlendirmäge hem-de halkara bileleşigi tarapyndan ykrar edilen Durnukly ösüş maksatlaryny bütindünýä ýüzünde durmuşa geçirmäge giň ýol açýar. Halkara syýasatyna täze çemeleşme bolan bu strategiýany ilkinji nobatda Birleşen Milletler Guramasyna agza bolan döwletler tarapyndan ykrar tapmagyny gazanmak dünýäde asudalygy, abadanlygy, jebis adamzat psihologiýasyny ösdürmekde ynamly gurala öwrülýär. Munuň üçin ilkinji nobatda ähli adamzadyň bähbitlerini öz içine alýan bu filosofik çemeleşmäni dünýä döwletleriniň giň goldawyna eýe bolmagyny gazanmak zerur bolup durýar. 193 döwleti bir gurama jemleýän Birleşen Milletler Guramasy bolsa bu babatda esasy wezipeleri ýerine ýetirip, dünýäde dialog arkaly parahatçylygy ösdürmäge ýakyndan ýardam berjek ýeke-täk daýanç nokadyna öwrülýär.

Şeýlelikde, döwlet Baştutanymyzyň ýolbaşçylygynda hemişelik Bitarap Türkmenistan Birleşen Milletler Guramasynyň derejesinde netijeli gatnaşyklara ygrarlydygyny ýene-de bir gezek beýan edip, häzirki zaman dünýäsiniň möhüm meseleleriniň çözülmegine sazlaşykly, öňdengörüjilikli çemeleşmelerini görkezýär [4].

Türkmenistanyň Daşary işler ministrliginiň
Halkara gatnaşyklary instituty

Kabul edilen wagty:
2022-nji ýylyň
3-nji sentýabry

EDEBIÝAT

1. *Rahmanow A.* Diplomatik gullugyň esaslary. – A.: TDNG, 2021.
2. Halkara gatnaşyklarynyň derwaýys meseleleri: Ylmy-döredijilik çemeleşmeler. – A.: TDNG, 2021.
3. Halkara gatnaşyklarynyň derwaýys meseleleri: Ylmy-döredijilik çemeleşmeler. – A.: TDNG, 2021.
4. Halkara gatnaşyklarynyň derwaýys meseleleri: Ylmy-döredijilik çemeleşmeler. – A.: TDNG, 2021.

A. Ussayeva

THE ROLE OF DIALOGUE IN ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

The main goal of our scientific article is that the initiative called “Dialogue for Peace” will become one of the important initiatives in promoting a new philosophy in international relations to work together to achieve the Sustainable Development Goals. Based on this, the United Nations and its partners in Turkmenistan carry out reliable cooperation in achieving the Sustainable Development Goals, which are 17 interconnected, ambitious goals aimed at addressing the main challenges facing the people of the country and the world in terms of development. and the world, and based on these tasks, the world today. It is argued that an initiative called “Dialogue is a Guarantee of Peace” should be promoted with the aim of resolving disputes by peaceful and peaceful means.

A. Уссаева

РОЛЬ ДИАЛОГА В ДОСТИЖЕНИИ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

«Диалог – залог мира» является одним из важных инициатив в продвижении новой философии в международных отношениях о совместной деятельности для достижения Целей устойчивого развития. Исходя из этого, Организация Объединенных Наций и её партнеры в Туркменистане осуществляют надежное сотрудничество в достижении Целей устойчивого развития, вобравших в себя 17 взаимосвязанных, амбициозных целей, направленных на решение ключевых задач, стоящих перед страной и миром в плане развития, обеспечения мира, и безопасности. В статье утверждается, что инициатива «Диалог – гарантия мира» должна продвигаться с целью разрешения споров мирными и дипломатическими средствами.

YLYM WE TEHNOLOGIÝA TÄZELIKLERI

32,1 TONNALYK UÇARY ÇEKDI

Russiýaly türgen Denis Wowk uzynlygy 10 metre, agramy 32,1 tonna barabar bolan uçary çekip, dünýä rekordyny goýmagy başardy. Türgen “Superjet-100” uçaryny el-aýak tehnikasy bilen bary-yogy 43 sekuntda herekete getirdi. Bu üstünlük 90 kilograma çenli agram derejesindäki türgenlerde dünýä rekordy hökmünde hasaba alyndy. Öňki dünýä rekordy hem bu türgeniň özüne degişli. Denis öň agramy 40,57 tonna bolan “Airbus A-319 Sportolet” uçaryny 52 sekuntda ýerinden gozgap, dünýä rekordyny goýupdy. Bu görkeziji rus sportunyň taryhyna özboluşly waka hökmünde girdi. Dünýä boýunça 150 kilogram agram derejesindäki türgenleriň uçarlary herekete getirýändigini hem ýatlamak gerek.